

ŞANTAJ SUÇU (TCK. m. 192)

*Yrd.Doç.Dr. İlhan ÜZÜLMEZ**

GİRİŞ

Kişi hürriyeti, temel hak ve hürriyetler kapsamında Anayasada (m. 19) ve uluslararası metinlerde düzenlenerek güvence altına alınmıştır. Kişi özgürlüğünü ihlal eden hareketlerin yaptırımını ise, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının "Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler"i cezalandıran ikinci babında gösterilmiştir. Bu babın "Şahıs Hürriyeti Aleyhine Cürümler"i cezalandıran üçüncü faslı doğrudan kişi özgürlüğüne yönelik eylemleri cezalandırmaktadır. Kişi özgürlüğüne karşı suçları cezalandıran bu fasılda kişinin özgürce isteme ve iradesini açığa vurma hakları korunmaktadır¹. Bu çerçevede kişi özgürlüğüne yönelik suçlar, irade özgürlüğünü (irade etme, irade oluşturma) ve hareket özgürlüğünü (hareket serbestisi, oluşturduğu iradeye göre davranabilme hürriyeti) ihlal eden eylemlerden oluşmaktadır. Aşağıda, Ceza Kanununda kişi özgürlüğüne karşı işlenen suçlar arasında 192. maddede düzenlenmiş bulunan şantaj suçu incelenecektir.

I- SUÇ TİPİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

TCK. 192. madde, "Kendisine veya başkasına, para veya diğer bir yarar sağlamak maksadıyla bir gerçek veya tüzelkişiye zarar verebilecek bir hususu neşir yolu ile veya her ne suretle olursa olsun açıklama tehdidinde bulunanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyon liradan onmilyon liraya kadar ağır para cezası verilir. -Fail, arzu ettiği para veya diğer bir menfaati elde etmiş ise ceza üçte biri oranında artırılır" şeklinde olup, maddenin ilk fıkrasında para veya diğer bir yarar sağlamak amacıyla bir kişiye zarar verebilecek bir hususu açıklama tehdidinde bulunmak suç haline getirilmiş; ikinci fıkrasında ise, failin amacına ulaşması suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiştir.

Tehdit ile yarar sağlamayı cezalandıran 192. madde, bugüne kadar iki kez değiştirilmiştir². Türk Ceza Kanununun 13.03.1926 tarihli Resmi Gazetede yayınlana-

* DPÜ. Kütahya İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü.

1 **Toroslu Nevzat**, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçu Hukuki Konusu, Ankara 1970, s.323.

2 Maddenin tarihi gelişimi için bkz: **İçel Kayıhan/Yenisey Feridun**, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, 4. Bası, İstanbul 1994, s. 535.

nan ilk metninde madde, “Bir kimsenin namusunu ihlal ederek veya itibarını kırarak bir maddeyi matbuat vasıtasıyla ifşa eylemek yahut bu yolda isnatta bulunmak tehdidiyle kendisinden para alanlar yahut başka türlü menfaat istihsal edenler yahut para almaya veya menfaat istihsaline tasaddi edenler altı aydan üç seneye kadar hapis ve elli liradan iki yüz liraya kadar ağır cezayı nakti ile cezalandırılır” şeklindeydi. Madde 1953 tarih 6123 sayılı Kanunla yapılan ilk değişiklik ile; “Bir kimsenin namusunu veya şeref ve haysiyetini ihlal edecek veya itibarını kırarak veya şöhret veya servetine zarar verebilecek bir hususu neşir vasıtasıyla ifşa etmek veya ifşa mahiyetinde olmaksızın bu yolda isnatlarda bulunmak tehdidiyle kendisinden para alanlar veya başka türlü menfaat istihsal edenler veyahut para almaya veya menfaat istihsaline teşebbüs edenler bir seneden üç seneye kadar hapis ve 500 liradan 2000 liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır” şeklini almıştı. 1988 tarih ve 3445 sayılı Kanunla gerçekleştirilen son değişiklik ile maddenin yürürlükteki hali ortaya çıkmıştır³.

Maddenin ilk metninde suçun bir kimsenin namusunu zedeleyecek ve itibarını kırarak bir hususu basın yoluyla açıklamak veya bu yolda isnatlarda bulunmak tehdidiyle işlenebileceği öngörülmüşken; 6123 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle, suçun bir kimsenin namusunu, şeref ve haysiyetini ihlal edecek, itibarını zedeleyecek, şöhretine ve malvarlığına zarar verecek bir hususu yayın yoluyla açıklamak veya böyle bir husus bulunmasa bile bu tür isnatlarda bulunmak tehdidiyle işlenebileceği belirtilmiş, namus ve itibarla benzer hasletlerden şeref, haysiyet ve şöhretin de tehdidin hedefini oluşturabileceği kabul edilmiş, bu çerçevede malvarlığına yönelik tehditler de suçun kapsamına alınmıştı. Suçun oluşumu para alınmasını veya başkaca yarar sağlanmasını gerektirmekteydi^{4, 5}. Ancak maddede bu yolla para almaya veya yarar sağlamaya teşebbüs edenler için de aynı yaptırım öngörülmüştü. Maddenin yürürlükteki şeklinde ise, kendisine veya bir başkasına para veya diğer bir yarar sağlamak amacıyla bir gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek bir hususun neşir yolu ile veya herhangi bir şekilde açıklama tehdidinde bulunmak yaptırım altına alınmış, maddenin önceki hallerinden farklı olarak tehdidin konusunun namusa, şöhrete, itibara, şeref ve haysiyete veya malvarlığına zarar verebilecek bir şey olması aranmamış, gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek herhangi bir hususun tehdidin konusunu oluşturabileceği kabul edilmiştir. Ayrıca suçun tamamlanması paranın veya diğer yararın sağlanmasına bağlanma-

³ Maddede 3445 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe ilişkin eleştiriler için bkz: Gözübüyük Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, C.: II, 5. Bası, s. 543.

⁴ Maddenin 6123 sayılı Kanunla değişik haliyle ilgili geniş bilgi için bkz: Gözübüyük Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Açıklaması, C.: II, 4. Bası, İstanbul (Tarihsiz), s. 869-872.

⁵ Bkz: Yarg. CGK. 12.05.1986, 6/145-292 (Yaşar Osman, Uygulamada ve Öğretide Hüriyet Aleyhinde İşlenen Suçlar, Ankara 2001, s. 287.

miş, bir gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek bir hususun açıklanacağı tehdidiyle tipe uygun eylemin gerçekleşeceği kabul edilmiştir.

II- KARŞILAŞTIRMALI HUKUK

Şantaj suçunun karşılaştırmalı hukukta genel olarak mala karşı işlenen suçlar arasında düzenlendiği görülmektedir. Şantaj Alman Ceza Kanununun özel kısmının “Yağma ve şantaj” başlıklı 20. bölümündeki 253. maddede yaptırma bağlanmıştır. Bu maddenin birinci fıkrasına göre, “*Her kim hukuka aykırı olarak cebirle veya ciddi bir kötülük tehdidiyle bir kimseyi bir şey yapmaya, yapmamaya veya yapılmasına müsaade etmeye zorlayarak kendisi veya üçüncü bir kişiyi haksız olarak zenginleştirmek için mağdurun veya bir başkasının malvarlığına zarar ıka ederse beş yıla kadar hapis veya para cezasına çarptırılır*”. Maddenin ikinci fıkrasında “*Eğer, cebir kullanımı veya fenalıkla tehdit elde edilmek istenen amaç bakımından kınanabilir gözüküyorsa fiil hukuka aykırıdır*” şeklinde hukuka aykırılığa ilişkin özel bir düzenleme yer almaktadır. Maddenin üçüncü fıkrasında suça teşebbüsün cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin dördüncü fıkrasında ağır hallerde özgürlüğü bağlayıcı cezanın bir yıldan aşağı olamayacağı, bu özel halin, yani suçun ağırlaştığı durumların ise kural olarak failin şantaj suçunu işlemeyi meslek edinmiş kişilerden olması durumunda ya da şantaj suçunu devamlı işlemek için oluşturulmuş bir çetenin üyesi olarak hareket etmesi halinde söz konusu olacağı belirtilmiştir. Alman Ceza Kanununun 255. maddesinde şantajın özel bir şekli yağmaya dönüşen şantaj düzenlenmiştir. Buna göre, “*Şantaj bir şahsa karşı cebir yoluyla veya hayat ve vücut için halihazır bir tehlike tehdidi kullanılarak işlenirse, fail yağma suçunu işleyenle aynı cezaya çarptırılır*”. Alman hukukunda şantaj suçları malvarlığına karşı işlenen suçlar arasında incelenmektedir⁶.

Şantaj, Fransız Ceza Kanununun “Mala karşı cürüm ve cünhalar” başlıklı üçüncü kitabının “hileli mal edinmeler”i cezalandıran birinci babının ikinci faslının ikinci kısmındaki 312-10. maddesinde “*Her kim namus ve şeref veya şöhrete zarar verici bir hususu açıklama veya herhangi bir kimseye bir suç isnat etme tehdidiyle, bir imzayı, taahhüdü veya bir feragati veya bir sırrın ifşasını veya para veya bir değeri veya herhangi bir malı elde ederse şantaj suçunu işlemiş olur*”⁷ şeklinde tanımlanmıştır. Maddede şantaj faillerinin beş yıl hapis ve 500 bin Fransız Fransı para cezasına çarptırılacağı belirtilmiştir. Kanunun 312-11. maddesinde, tehdidini gerçekleştiren şantajcının yedi yıl hapis ve 700 bin Fransız Fransı para

⁶ Eser, §253, in: Schönke Adolf/Schröder Horst, Strafgesetzbuch Kommentar, 26. Auflage, München 2001, kn. 1 vd. ; Wessels Johannes/Thomas Hillenkamp, Starfrecht Besonderer Teil/2, 24. Auflage, Heidelberg 2001, s. 285, kn. 704 vd.

⁷ Bkz: BIJUS, BIJUS-Norm/Publications/Veröffentlichungen/Code Pénal / französisches Strafgesetzbuch, <http://www.jura.uni-sb.de/BIJUS/codepenal/livre3/index.html> (02.01.2004); Aynı yönde bkz: Koca Mahmut, Yağma Cürümleri, Ankara 2003, s. 52-53.

cezasına çarptırılması öngörülmüştür⁸. Kanunun 312-12. maddesinde bu fasıldaki suçlara teşebbüsün tamamlanmış suç gibi cezalandırılacağı belirtildiğinden şantaj teşebbüs edenler için de tamamlanmış suçun cezaları aynen uygulanacaktır.

Avusturya Ceza Kanununun özel kısmının “Başkasının malvarlığına karşı cezalandırılabilir hareketler” başlıklı 6. bölümünün 144 ve 145. maddelerinde şantaj suçunun basit ve ağırlaşmış şekilleri düzenlenmiştir. Kanunun 144. maddesinin birinci fıkrasına göre, “Her kim bir diğerini cebirle veya tehlikeli tehdit yoluyla bir şeyi yapmaya, yapmamaya veya katlanmaya kasten zorlayıp, mağdurun veya üçüncü bir kişinin malvarlığına zarar vererek, kendisini veya üçüncü bir kişiyi gayrimeşru olarak zenginleştirirse altı aydan beş yıla kadar özgürlüğü bağlayıcı cezaya çarptırılır”. 144. maddenin 2. fıkrasında cebir ve tehdit kullanımının elde edilmek istenen amacın aracı olarak örf ve adete aykırı düşmediği durumlarda fiilin hukuka aykırı olmayacağı belirtilmiştir. Ağır şantaj halleri ise 145. maddede öngörülmüştür⁹.

Şantaj İsviçre hukukunda da malvarlığı aleyhine suçlar arasında düzenlenmiştir¹⁰. İsviçre Ceza Kanununun özel kısmının “malvarlığına karşı cezalandırılabilir hareketler” başlıklı ikinci bölümünün 156. maddesi şantaj başlığı taşımaktadır. Bu maddenin birinci fıkrasına göre, “Her kim kasten, kendisini veya bir başkasını haksız olarak zenginleştirmek için, bir başkasını cebirle veya ciddi bir zarar tehdidiyle bir davranışa zorlar, bu vesileyle onun veya bir başkasının malvarlığına zarar verirse, beş yıla kadar ağır hapis veya hapis cezasına çarptırılır”. Maddenin ikinci fıkrasında failin bu fiili meslek edinmesi veya aynı şahsı sürekli olarak tehdit etmesi ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiş ve bu durumda failin on yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılması öngörülmüştür. Maddenin üçüncü fıkrasında, suçun bir şahsa karşı cebir kullanılarak veya hayat ve vücut bakımından mevcut bir tehlike tehdidiyle işlenmesi durumunda failin 140. maddeye göre cezalandırılacağı belirtilerek yağmaya dönüşen şantaja yer verilmiştir¹¹. Atif yapılan 140. maddede yağma fiili cezalandırılmıştır. 156. maddenin son fıkrasında şantaj suçu bakımından diğer bir ağırlaştırıcı neden yer almaktadır. Buna göre, fail suçu bir-

⁸ Fransız Ceza Kanununda 19 Eylül 2000 tarihinde yapılan ve 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren bir değişiklikle, kanunda Fransız Fransı olarak belirtilen para cezaları Euro'ya çevrilmiştir. Şantaj suçuna ilişkin para cezaları 312-10. maddede 75 000 ve 312-11. maddede için 100 000 Euro olmuştur (Bkz: Koca, Yağma Cürümleri, s. 52, dpn: 121).

⁹ Maddeler için bkz: Kodex des Österreichischen Rechts (Herausgegeben von Werner Doralt): Strafgesetzbuch, Stand 1.1.1990, Wien, s. 119-121.

¹⁰ Marcel Küchler, Erpressung und Wucher, www.mysunrise.ch/users/marcelkuechler/kurz.pdf (6.3.2003).

¹¹ Marcel Küchler, Erpressung und Wucher, www.mysunrise.ch/users/marcelkuechler/kurz.pdf (6.3.2003).

den fazla kişiyi hedef alan hayat veya vücut bakımından tehlike tehdidiyle veya üstün kamusal bir yarar taşıyan eşyalara ağır zarar vererek işlerse ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

TCK.'nın mehzatı 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununda yer almayan şantaj suçu 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 629. maddesinde düzenlenmiştir. İki fıkradan oluşan maddenin ilk fıkrasına göre; her kim cebir, şiddet veya tehdit yoluyla bir başkasını bir şey yapmaya veya yapmamaya icbar eder ve bu yolla kendisi veya başkası yararına üçüncü kişinin zararına hukuka aykırı bir menfaat sağlarsa, üç yıldan on yıla kadar hapis ve ikiyüzbin Lire'ten sekizyüzbin Lire'ye kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. İkinci fıkrada ise, şantajın ağırlaştırıcı nedenine yer verilmiştir. Buna göre, cezalar önceki maddenin (m. 628) son fıkrasında gösterilen durumlardan biri varsa, yani cebir, şiddet veya tehdit silahla, kıyafetini değiştirmiş biri tarafından veya birçok kişi tarafından birlikte işlenmişse üçte birden yarıya kadar artırılır¹².

Amerika Birleşik Devletleri Federal Temel Yasasının (United States Code) 18. babının birinci bölümünün 41. faslında 873. maddede "Blackmail" başlığı ile şantaj suçu düzenlenmiştir. Maddeye göre, "*Herkim, herhangi bir Birleşik Devletler kanununun herhangi bir yolla ihlalini bildirmek veya gizlemek için para veya başka bir değerli şey ister ya da alırsa bu maddeye göre para cezasına veya bir yıldan fazla olmamak şartıyla hapis cezasına veya her ikisine birden çarptırılır*"¹³. Görüldüğü gibi şantaj suçunun maddi unsuru bakımından açıkça cebirden veya tehditten söz edilmemektedir. Birleşik Devletler kanununun herhangi bir şekilde ihlal edildiğini öğrenip, bunu bildirmek veya bildirmemek için para veya başka değerli bir şey isteyenlerin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Burada bildirme veya bildirmeme tehdidinin oluşturduğu zorlamaya vurgu yapılmış, zorlamanın para veya diğer değerli şeyler olabileceği de belirtilmiştir. Ayrıca, şantajın konusu da TCK.'nunda olduğu gibi sınırlanmıştır. Ancak TCK. m. 192'de şantajın konusu mağdura zarar verebilecek bir hususu açıklamaktan ibaret iken, Birleşik Devletler Kanunu bakımından kanunu ihlal eden bir hareketin bildirilmesi veya bildirilmemesinden oluşmaktadır.

III- BENZER SUÇLARDAN AYRIMI

A- Genel Olarak

Şantaj, tehdit yoluyla işlenebilen bir suçtur. Ancak, bu suçta tehdit, konusu itibariyle kanun koyucu tarafından sınırlanmıştır. Bu yönüyle şantaj suçu tehdit

¹² 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu için bkz: Das italienische Strafgesetzbuch. Vom 19. Oktober 1930 (Königl. Dekret Nr. 1398) (von Roland Riz), Berlin 1964, s. 431, zikreden: Koca, Yağma Cürümleri, s. 54.

¹³ Madde metni için bkz: LII Legal Information Institute, US CODE COLLECTION, <http://www4.law.cornell.edu/uscode/18> (22.01.2004).

yoluyla işlenebilen diğer suçlardan farklılık göstermektedir. Şantaj suçunda manevi cebri (zorlamayı) oluşturan tehdit mağdurun iradesini zorlamakta, onun parası veya yarar sağlayıcı diğer hakları üzerinde istediği şekilde tasarrufta bulunmasını engellemektedir. Bu açıdan şantajla dolandırıcılık suçları birbirine benzemektedirler. Dolandırıcılıkta mağdur hile ve desiseyle hataya düşürülüp malvarlığı üzerinde yanlış tasarrufa yönlendirilirken; şantajda ise, tehdidin oluşturduğu baskıyla iradesi bu yönde olmadığı halde malvarlığı ve yarar sağlayıcı diğer hakları üzerinde tasarrufta bulunmaktadır¹⁴. Şantaj suçunun bunun dışında da tehdit yoluyla işlenebilen diğer suçlarla benzerlik ve farklılıkları söz konusudur.

B- Tehdit Suçundan

TCK. m. 191'de düzenlenen tehdit suçunda, bir kimsenin ağır ve haksız bir zarara uğratılacağı tehdidiyle korkutulması cezalandırılmaktadır¹⁵. Şantaj suçunda ise, gerçek veya tüzel kişilerin kendilerine zarar verebilecek bir hususun açıklanması tehdidiyle korkutulup, onlardan bunun açıklanmaması karşılığında para veya diğer bir yarar sağlamlarının istenmesi yaptırım altına alınmaktadır.

Her iki suçun ortak noktası tehdit yoluyla işleniyor olmalarıdır. Başka bir anlatımla, bu suçların maddi unsuru kötü bir şeyle, bir fenalıkla tehdit etmekten ibarettir. Kanun koyucu tehditle işlenme ve irade özgürlüğünü etkileme bakımından gösterdikleri ortak özellikler nedeniyle bu suçları Ceza Kanununun aynı faslında düzenlemiştir. Ancak, tehdit ve şantaj suçları tehdidin konusuna ve nedenine ilişkin hususlar bakımından farklılık göstermektedirler. Gerçekten, TCK. m. 191'de düzenlenen suçun unsuru oluşturulan tehdit, herhangi bir kayda bağlanmamış bir tecavüzde, kötülükte bulunulacağı bildirimini içermektedir¹⁶. Burada failin amacı, ağır ve haksız bir zarara uğratılacağını bildirilerek mağdurun korkuya, telaşa ve endişeye kapılmasını sağlamaktır. Bunun dışında bir amacı yoktur¹⁷. Başka bir anlatımla 191. madde "amaç-tehdidi"ni cezalandıran bir hükümdür¹⁸.

Buna karşın, şantaj suçunda gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek bir husus(un açıklanacağını bildirmek) tehdidin konusunu oluşturmaktadır. Bu suç tipinde, mağdurun açıklanmasını istemeyeceği ve açıklanması durumunda bundan

¹⁴ Eser, §253, in: Schönke /Schröder, kn. 1; Wessels / Hillenkamp, s. 285, kn. 704.

¹⁵ Malkoç İsmail, Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, Ankara 2003, s. 369; Sözüer Adem, "Tehdit Suçu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İÜHF.M.), C.: LIV, 1994/1-4, s. 133 vd.; Artuk Mehmet Emin/Gökçen Ahmet/Yenidünya A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2003, s. 161 vd.; Çınar Ali Rıza, Tehdit Suçu, Ankara 2002, s. 63 vd.

¹⁶ Sözüer, s. 134.

¹⁷ Sözüer, s. 135.

¹⁸ Çınar, s. 175.

zarar görebileceği bir olayın bulunması gerekmektedir. Şantajın, tehdit suçundan ayrıldığı ilk nokta ifşası mağdura zarar verebilecek mevcut bir olayı, mağdurun bilinmesini istemeyeceği bir hususu açıklama tehdidini içeriyor olmasıdır¹⁹. Başka bir anlatımla, şantaj suçunda maddi bir şiddet korkusu telkin edilmemekte, sadece bilinmesi istenmeyen bir olayı açıklama bildirimi yapılmaktadır²⁰. Ayrıca, şantaj suçunda fail, mağdurun bilinmesini istemediği bu olayı veya durumu para veya başka bir yarar sağlamak amacıyla tehdidin konusu yapmaktadır. Bu nedenle, şantaj suçunda cezalandırılan "araç-tehdidi"dir²¹. Buna göre, şantaj suçu tehdidin mağduru korkutma, iç huzurunu bozma gayesinin dışında başka amaçla, yani yarar sağlama amacıyla gerçekleştirilmesi ve açıklanması halinde mağdura zarar verebilecek bir hususu konu edinmesiyle tehdit suçundan ayrılmaktadır. Hemen belirtelim ki, TCK. m. 191'deki suç fiilen mevcut ve bilinmesi istenmeyecek bir olayın yarar sağlama amacı bulunmaksızın, sadece mağduru korkutmak ve iç huzurunu bozmak için açıklama tehdidiyle de işlenebilir.

Ayrıca, tehdit suçunda fail mağdurun iç huzurunu bozmak, onu rahatsız edip endişeye kapılmasını sağlamak kastıyla hareket etmektedir. Bu nedenle, ruhi veya fiziki durumları itibariyle algılama yeteneği olmayan kişilere ve tüzel kişilere karşı bu suç işlenemez, yani bu suçta mağdur her durumda gerçek kişidir. Buna karşın, şantaj suçu bir gerçek veya tüzel kişi aleyhine işlenebilmektedir²².

C- Zor Kullanma Suçundan

TCK. m. 188/1. fıkrada bir kimseye karşı, bir şeyi yapması, yapmaması veya yapılmasına izin vermesi veya hukuksuz olarak bir konuda bilgi vermesi, inancını veya siyasi ve sosyal görüşünü açıklaması için zor kullanmak veya tehdit etmek cezalandırılmıştır²³. Zor kullanma suçunda mağdur zor kullanılarak veya tehdit edilerek (seçimlik hareketler) iradesine aykırı bir davranışa zorlanmaktadır²⁴. Zor kullanma fiili moral özgürlük üzerinde etkilidir ve mağdurun belli bir hareketi yapma, yapmama veya buna katlanma hususunda karar verebilmesini, irade yete-

¹⁹ **Koca Mahmut**, "Yağma Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2002, s. 1491; **Malkoç**, s. 378.

²⁰ **Gözübüyük** 5. Bası, s. 543.

²¹ **Çınar**, s. 175.

²² **Soyaslan Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 1999, s. 612.

²³ Bkz: **Cihan Erol**, Cebir Kullanma Cürmü, İstanbul 1978, s. 94; **Koca Mahmut/Üzülmez İhan**, "Şartlı Tehdit Suçunda (TCK. m. 188) Koşul Ögesini Gerçekleştirmenin Yalnızca Mağdurun İradesine Bağlı Olması Şart mıdır? (Karar İncelemesi)", Atatürk Üniversitesi Erzurum Hukuk Fakültesi Dergisi, AÜEHF'nin 15. Kuruluş Yılına Armağan, C.: VI, 2002/1-4, s. 201.

²⁴ **Wessels Johannes/Hettinger Michael**, Strafrecht Besonderer Teil/1, Straftaten gegen Persönlichkeit-und Gemeinschaftswerte, 23. Auflage, Heidelberg 1999, kn. 380; **Cihan**, s. 57.

neğini veya yine belli bir hareketi yapma, yapmama veya buna katlanma hususunda oluşmuş kararının uygulanmasını engellemektedir²⁵.

Zor kullanma suçu, seçimlik hareketlerden tehdit yoluyla işlenmesi durumunda şantaj suçuna benzemektedir. Gerçekten, zor kullanma suçunun manevi cebri oluşturan tehdit yoluyla işlenmesi durumunda, fail mağdurdan bir şey yapmasını, yapmamasını veya yapılmasına katlanmasını istemekte, gereğinin yerine getirilmemesi halinde gelecekte kötü bir şey yapacağını bildirmektedir²⁶. Burada mağdur bildirilen kötülüğe katlanıp failin isteğini yerine getirmemek veya tehdit edenin iradesine boyun eğip, yani istediğini yapıp kötülükten kurtulmak tercihini yapmak zorunda bırakılmaktadır²⁷.

Şantaj suçunda ise, zor kullanma suçunun maddi unsurunu oluşturan tehditte farklı olarak fiilen mevcut olan ve açıklanması durumunda kişinin zarar görebileceği herhangi bir olayı konu edinen tehditle²⁸ kişiden belli yarar sağlaması istenmektedir. Zor kullanma suçunda ise, tehdit konu bakımından böyle bir sınırlamaya tabi tutulmamıştır. Diğer bir deyişle, fiilen mevcut olan ve mağdurun açıklanmasını istemeyeceği bir olay ile de TCK. m. 188'deki suç işlenebilir. Ancak bu durumda mağdurdan para veya diğer bir yarar sağlama kapsamında değerlendirilmeyen bir şeyi yapması, yapmaması veya yapılmasına katlanması istenmiş olmalıdır.

Şantaj suçunda konusu ve amacı bizzat kanun koyucu tarafından belirlenmiş bir tehdit bulunmaktadır. Mağdurun açıklanmasını istemeyeceği, açıklanmasından zarar göreceği kötü bir durumun mevcut olması ve bunun para veya diğer bir yarar elde etmek için tehdit olarak kullanılması. Buna karşın, zor kullanma suçunda böyle bir sınırlama yoktur. Esasen zor kullanma suçu kanunun ayrıca cezalandırmadığı durumlarda uygulanabilecek genel ve tali bir suç tipidir²⁹. Bu bakımdan, başka bir maddeye göre cezalandırılmayan tehdit yoluyla bir şeyi yapmaya, yapmamaya veya yapılmasına katlanmaya zorlama halleri bakımından uygulanacaktır.

25 Cihan, s. 38; Erika Schmidt, Die Nötigung als selbständiger Tatbestand und als Tatbestandselement im Strafgesetzbuch, Bern 1969, s. 37.

26 Erem Faruk, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, C.: II, Ankara 1993, s. 1210.

27 Schmidt, s. 58; Soyaslan, s. 587.

28 Koca, Yağma Cürmünün, s. 1491; Malkoç, s. 379.

29 Maurach Reinhart, Deutsches Strafrecht Besonderer Teil, 5. Auflage, Karlsruhe 1969, s. 112; Cihan, s. 39; Erem, Şerh, s. 1205; Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 1. Baskı, İzmir 2000, s. 45; Majno, Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, C.: II, Ankara 1978, s. 117-118; Gözübüyük, 4. Bası, s. 835; Soyaslan, s. 602; İsmail Malkoç/ Mahmut Güler, (Uygulamada) Türk Ceza Kanunu. Özel Hükümler-2, Ankara 1996, s. 1344.

Ayrıca zor kullanma suçu kişi hürriyetinden faydalanan gerçek kişiler aleyhine işlenebilir. Tüzel kişiler bu suçun mağduru olamazlar³⁰. Şantaj suçu ise, gerek gerçek kişilere karşı gerekse tüzel kişilere karşı işlenebilmektedir.

D- Yağma ve Korkutarak Yararlanma Suçlarından

Yağma suçunu düzenleyen TCK. m. 495'e göre, bir malın zilyedini veya suçun işlendiği yerde bulunan başkasını cebir ve şiddet kullanarak veya şahsen veya malen bir tehlikeye düşürüleceğini bildirip tehdit ederek o malı teslim yahut malın kendisi tarafından alınmasına karşı sessiz kalmaya zorlayan kimse ile, bir malın yağması sırasında veya hemen sonrasında fiili gerçekleştirmek veya tamamlamak veya malı kaçırmak yahut kendisini veya suç ortağını cezadan kurtarmak için mal sahibine veya olay yerine gelen başkasına karşı cebir ve şiddet kullanan veya tehdit icra eden kişiler cezalandırılacaktır³¹.

Yağma seçimlik hareketlerle işlenebilen bir suçtur. Fail maddi cebir kullanarak taşınabilir malın zilyedini o malı teslim yahut malın kendisinin tarafından alınmasına karşı ses çıkarmamaya mecbur edebileceği gibi, manevi cebri oluşturan şahsen veya malen büyük tehlikeye düşürme bildirimli tehditle de amacına ulaşabilir³². Oysa şantaj suçu sadece tehditle işlenebilir. Ayrıca, yağma suçunda tehdit şahsen veya malen bir zarara uğratılacağı bildirimini içermektedir. Şantaj suçunda ise tehdit, olmuş bir olayın açıklanmasını konu edinir. Yağma suçu, zor kullanma ve tehdidin yapılması ile değil, taşınabilir bir malın alınması ile oluşur. Buna karşın, şantaj suçu para ve diğer bir yarar elde etmek için mağdura zarar verebilecek bir hususu açıklama tehdidinde bulunmakla tamamlanır³³.

Yağma suçu taşınabilir bir malı almak için işlenebilirken, şantaj suçu para ve diğer bir yarar sağlamak amacıyla işlenebilir. Buna göre, yağma suçunda failin amacı mutlaka taşınabilir malı ele geçirmektir. Şantaj suçunda failin amacı taşınabilir bir mal olan para almak veya başkaca bir yarar sağlamaktır. Başkaca yarar, para dışındaki taşınabilir veya taşınmaz maldan sağlanabileceği gibi, maddi olmayan başkaca yararlar da şantaj suçunun konusunu oluşturabilir. Örneğin, bir politikacıya yakının iş almazsa gayri meşru işleri hakkında açıklama yapmakla tehdit

30 Schmidt, s.38. "Bununla beraber Yargıtay tehdit suçunun "hükmi şahıslara karşı da işlenmiş olabileceği" kanaatinde ise de, maksat hedef tutulan tüzel kişide çalışan "gerçek kişiler"dir" (Erem, Şerh, s. 1207).

31 Suç tipi hakkında bkz: Koca, Yağma Cürümleri, s. 125 vd.; Önder Ayhan, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, İstanbul 1994, s. 342 vd.; Dönmezer Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 15. Bası, İstanbul 1998, s. 360 vd.; Majno, Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, C.: IV, Ankara 1981, s. 68 vd.

32 Koca, Yağma Cürümleri, s. 129.

33 Koca, Yağma Cürmünün, s. 1491.

etmedeki durum budur³⁴. Bu durumda şantaj suçu maddi konu itibariyle yağmadan daha geniş bir alanı kapsamaktadır.

Yağma ve şantaj suçları, ortak unsur olan tehdidin gerçekleştirileceği zaman bakımından da farklılık göstermektedirler. Yağmanın tehditle gerçekleştirildiği durumlarda, tehdit, malın alınması anında veya malın alınmasından sonra fiili tamamlamak veya malı kaçırmak yahut kendisini veya suç ortaklarını cezadan kurtarmak için gerçekleştirilmektedir³⁵. Ancak bu son ihtimalde, yani tehdidin malın alınması anında değil, alınmasından sonra doğrudan doğruya alınan malı güvenceye kavuşturmak için gerçekleştirildiği durumlarda yağmaya dötüşen hırsızlık söz konusudur (m. 495/2)³⁶. Şantaj suçunda ise, önce tehdit yapılmakta, ardından bir paranın verilmesi veya yararın sağlanması istenmektedir.

TCK. m. 498'e göre, "Bir kimse, her ne suretle olursa olsun hayat veya ırz veya mal hakkında büyük bir zararlı korkutularak yahut Hükümet tarafından verilmiş gibi emir göstererek başkasını para veya eşya veya hukukça hükmü haiz bir senet göndermeye veya bir mahalle koymaya veya bunların kendi eline geçmesini temin etmeye mecbur kılarırsa onbeş seneden yirmi seneye kadar ağır hapis cezasına mahkum olur. Maddede doktrinde genel olarak "korkutarak faydalanma" şeklinde isimlendirilen suç düzenlenmiştir³⁷.

Korkutarak faydalanma suçu yağma suçları arasında düzenlenmiştir, fakat onlardan farklı olarak sadece tehdit yoluyla işlenebilmektedir. Bunun dışında, failin malı doğrudan doğruya almayıp mağdura göndertirmesi veya bir yere bıraktırması ve tehdidin gerçekleştirilmesi ile malın failin eline geçmesi veya faile gönderilmesi arasında bir zaman aralığının bulunmasının gerekmesiyle de yağma suçundan farklılık göstermektedir³⁸.

Korkutarak faydalanma suçu, şantaj suçuna tehditle işlenebilmesi bakımından benzemektedir. Ancak tehdidin konusu bakımından ayrılmaktadırlar. Gerçekten, korkutarak faydalanma suçunda mağdur hayat, ırz veya mal hakkında büyük bir zarara uğramakla korkutulup bir senet vermeye, bir malı göndermeye veya belli bir yere bırakmaya mecbur edilmektedir. Buna karşın, şantaj suçunda açıklanması durumunda mağduru zarara uğratılabilecek mevcut bir olayın açıklanmasını konu edinen tehdit vardır ve bu bildirimimin oluşturduğu baskıyla mağdurdan para vermesi veya başkaca bir yarar sağlanması istenmektedir. Eğer böyle bir durum yoksa, yani fail, mağduru kendisinin icra edeceği büyük kötülüğe uğratma korkusuyla

³⁴ Soyaslan, s. 612.

³⁵ Dönmezer, s. 364.

³⁶ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz: Koca, Yağma Cürümleri, s. 249.

³⁷ Bkz: Önder, s. 356; Dönmezer, s. 374; Koca, Yağma Cürümleri, s. 289.

³⁸ Koca, Yağma Cürümleri, s. 290; s. Majno, C.: IV, s. 80; Dönmezer, s. 374; Önder, s. 356.

kendisine veya başkasına haksız bir yarar sağlamaya zorluyorsa korkutarak faydalanma suçu oluşacaktır³⁹.

Korkutarak faydalanma suçu para, mal veya senedin alınması ile tamamlanır. Diğer bir deyişle bu suç, fail, mağdurun gönderdiği veya belli bir yere koyduğu para, mal veya senet üzerinde fiili hakimiyet kurmadıkça teşebbüs aşamasındadır⁴⁰. Şantaj suçu ise, paranın veya diğer bir yararın sağlanması gerekmeden, sadece bir gerçek veya tüzel kişiyi zarara sokacak bir olayın açıklanması tehdidinin yarar sağlamak amacıyla gerçekleştirilmesiyle tamamlanır⁴¹. Failin amacına ulaşması, yani para alması veya diğer yararı sağlaması ya da elde etmesi ağırlaştırıcı sebeptir.

Ayrıca, korkutarak faydalanma suçu, para, mal veya senedin elde edilmesine yönelik olduğu halde, şantaj suçu para veya diğer bir yararın sağlanmasına yöneliktir. Diğer bir deyişle, şantaj suçunda sağlanması istenen yarar sadece para, mal veya senet şeklinde sınırlanmamış, konu "diğer bir yarar" ifadesiyle geniş tutulmuştur.

Yağma ve korkutarak faydalanma suçları mala karşı cürümler arasında düzenlenmiştir. Buna karşın, şantaj suçu hürriyet aleyhine işlenen suçlar arasında yer almaktadır. Ancak bu suçlar çok hukuki konulu suçlardandır. Gerçekten, yağma ve korkutarak faydalanma suçları, zilyetliği, mülkiyeti ve kişi hürriyetini birlikte korumaktadır⁴². Kanun koyucu, bu suçların zilyetliği, mülkiyet hakkını ihlal etmelerini egemen unsur olarak kabul edip, mal aleyhine işlenen suçlar arasına yerleştirmiştir. Şantaj suçunda ise, kişi özgürlüğü ön planda tutulup korunmuş, tali hukuki konu olarak zilyetlik, mülkiyet ve tasarrufu kişiye bağlı yarar sağlayan diğer haklar dikkate alınmıştır⁴³.

IV- KORUNAN HUKUKİ YARAR

Şantaj suçu, TCK.'nın 2. kitabının "Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümleri" cezalandıran 2. babında düzenlenmiştir. Kanunumuz sisteminde özgürlüğe karşı işlenen suçlarla, bizatihi hürriyet, yani kişilerin tabii ve kazanılmış hürriyet hakları korunmaktadır⁴⁴.

39 Koca, Yağma Cürümleri, s. 303.

40 Koca, Yağma Cürümleri, s. 310 vd.

41 Malkoç, s. 379.

42 Dönmezer, s. 360.

43 Soyaslan, s. 612; Koca, Yağma Cürmünün, s. 1490.

44 Özek Çetin, "Türk Ceza Kanununa Göre Hürriyet Aleyhine Cürümlerin Genel Prensipleri", İÜHF.M., C.: XXIX, 1964/4, s. 933.

TCK. 192. madde özgürlüğe karşı işlenen suçlar içinde, kişi hürriyeti aleyhine cürümleri cezalandıran üçüncü fasılda yer almaktadır. Bu fasılda, kişinin bütün alanlarda serbest hareket edebilmesi sağlanmak istenmektedir. Yani, hareket edebilme imkanı ve kapasitesi⁴⁵; kişinin maddi ve manevi özgürlüğü, diğer şahıslardan bağımsız kimliği korunmaktadır⁴⁶. Diğer deyişle, burada şahsın fiziki veya dış (hareket edebilme) ve psişik veya iç (irade hürriyeti) hürriyeti korunan hukuki yararı oluşturmaktadır⁴⁷.

Tehdit etme fiili, moral özgürlük üzerinde etkili olup mağdurun iç huzurunu bozmaktadır. Şantaj suçunda, açıklama tehdidiyle mağdur belli bir yönde harekete zorlanmaktadır. Bu nedenle, korunan hukuki yarar irade özgürlüğüdür. Failin amacı, mağduru kendisine veya bir başkasına para veya başkaca bir yarar sağlamaya zorlamaktır. Buna göre, 192. madde ile korunan hukuki yarar bireyin irade etme, buna uygun olarak hareket edebilme özgürlüğüdür. Mağdurun parası ve yarar sağlayıcı diğer hakları üzerinde sahip olduğu istediği gibi tasarruf edebilme ve bu yönde iradi karar verebilme ve buna uygun hareket edebilme özgürlüğü suçun hukuki konusunu oluşturmaktadır. Hemen belirtelim ki, şantaj suçu, para almak veya diğer bir yarar sağlamak amacıyla işlendiğinden, malvarlığı aleyhine işlenen bir suç niteliği de taşımaktadır. Ancak kanun koyucu mağdurun iradesine aykırı hareket etmek zorunda bırakılmasını egemen unsur olarak kabul edip şantaj suçunu hürriyet aleyhine işlenen suçlar arasına yerleştirmiştir. Bu nedenle, şantaj çok hukuki konulu bir suçtur⁴⁸. Kanaatimizce, TCK.'nun özgürlüğü ön planda tutup şantaja hürriyet aleyhine işlenen suçlar arasında yer vermesi yerindedir. Zira, 192. maddeyle sadece kişilerin malvarlıkları üzerindeki tasarruf hakları ve yetkileri değil, ne olursa olsun diğer yarar sağlayıcı hakları üzerindeki hak ve yetkileri de korunmaktadır. Malvarlığı kapsamında yer almayan yarar sağlayıcı diğer hakların şantaj suçunun konusunu oluşturması, ancak bu suçun hürriyet aleyhine işlenen suçlar arasında düzenlenmesiyle sağlanabilirdi.

Yukarıda da belirtildiği gibi şantaj suçu karşılaştırmalı hukukta genel olarak mala karşı suçlar arasında düzenlenmiştir (örneğin Alman m. 153; İsviçre m. 156 ve Avusturya m. 144). Ancak, bu hukuklarda şantaj suçuyla malvarlığının yanı sıra, irade özgürlüğünün korunduğu da kabul edilmektedir⁴⁹.

45 Özek, s. 963.

46 Soyaslan, s. 583.

47 Toroslü, s. 323; Özek, s. 963-964; Schmidt, s. 23.

48 Soyaslan, s. 612.

49 Wessels/Hillenkamp, s. 285, kn. 705; Eser, §253, in: Schönke/Scröder, kn. 1; Marcel Küchler, Erpressung und Wucher, www.mysunrise.ch/users/marcelkuechler/kurz.pdf (6.3.2003).

V- FAİL VE MAĞDUR

Şantaj suçu, fail bakımından özellik göstermeyen, herkes tarafından işlenebilen bir suçtur⁵⁰. Şantaj eylemi bir memur tarafından memuriyet sıfatını veya görevini kötüye kullanarak gerçekleştirilmiş ise icbar yoluyla irtikap suçu (m. 209/1) oluşur. Buna karşın fail memur da olsa açıklama tehdidi memuriyet sıfat ve görevinin kötüye kullanılması ile ilgili değilse, eylem 192. maddedeki suçu oluşturur. Başka bir anlatımla, failin memurluk sıfatını veya görevini kötüye kullanması ile elde edilen haksız yarar arasında nedensellik bağının bulunması halinde icbar yoluyla irtikap suçu, bulunmaması halinde ise şantaj suçu oluşur. İkinci ihtimalde memurun cezası TCK. m. 251 çerçevesinde artırılır^{51,52}.

Şantaj suçunun mağduru gerçek veya tüzel kişiler olabilir. Ancak, mağdurun tüzel kişi olması durumunda tehdit tüzel kişiliği temsil eden gerçek kişilere yönelik olmalıdır⁵³. Şantaj, memurlara karşı resmi sıfat ve hizmetlerinden dolayı yapılmış ise TCK. m. 273'ün uygulanması gündeme gelir⁵⁴.

Ayrıca şantaj suçu bakımından tehdit edilenle zarar verilecek olan kişi farklı olabilir. Bu durumda suç, mağdurun zarar görmesini istemeyeceği birine zarar verebilecek bir olayın açıklanacağı bildirimiyile işlenmektedir⁵⁵.

VI- SUÇUN UNSURLARI

A- Maddi Unsuru

Şantaj suçunun maddi unsuru "kendisine veya üçüncü bir şahsa para veya diğer bir yarar sağlamak için bir gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek bir hususu neşir yolu ile veya her ne surette olursa olsun açıklamakla tehdit" etmekten ibarettir. Buna göre, suçun maddi unsurunun oluşturan fiiller şunlardır: a- Tehdit (para veya diğer bir yarar sağlamak için gerçekleştirilen araç tehdidinin bulunması), b- tehdidin gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek bir hususun açıklanma-

50 Malkoç, s. 378; Soyaslan, s. 612.

51 Koca, Yağma Cürmünün, s. 1492.

52 "Örneğin bir memur, aynı dairede çalıştığı arkadaşının zimmetine para geçirdiğini veya rüşvet aldığı öğrenip de, bu durumu ihbar veya şikayet edeceğinden bahisle o kimseden para veya sair menfaat elde ederse kanaatimizce 495. maddedeki yağma değil, 192. maddedeki şantaj suçu işlenmiş olur. Ancak bu gibi olaylarda, memurun haksız menfaat elde etmesi, memuriyet sıfat veya görevinin kötüye kullanılması tehdidinin bir sonucu ise (örneğin memur suçları koğuşturmakla görevli biri ise), bu durumda ya icbar suretiyle irtikap veya nitelikli rüşvet alma suçunun oluşup oluşmadığı tartışılacaktır" (Koca, Yağma Cürmünün, s. 1493).

53 Soyaslan, s. 612.

54 Malkoç, s. 378.

55 Malkoç, s. 378.

sını konu edinmesi ve c- tehdidin (manevi cebrin) mağduru failin isteğini yerine getirmeye zorlamaya elverişli olmalıdır.

Tehdit sözlükte, korku verme, korkutma ve gözdağı verme; sonradan verilecek bir ceza ile korkutma biçiminde tanımlanmaktadır⁵⁶. Tehdit hukuki bir kavram olarak, icrası failin isteğinin yerine getirilmemesi kaydına bağlı bir kötülüğün mağdura bildirilmesini ifade eder⁵⁷. Bu bakımdan tehditle işlenen suçlarda mağdur bir seçimle (ikileme) karşı karşıyadır, ya bildirilen kötülüğe katlanacaktır ya da tehdit edenin isteğine (iradesine) boyun eğecektir⁵⁸.

Tehdit bildirimini genel olarak söz, yazı, jest, resim, sembol, şekil ya da işaret gibi durumdan haberdar etmeye yarayacak icrai hareketlerle gerçekleştirilebilir⁵⁹. Bildirme mağdurun açık veya gizli, yüzüne karşı veya dolaylı olarak durumdan haberdar edilmesi şeklinde anlaşılmalıdır. Diğer deyişle tehdidin mağdura doğrudan doğruya veya açıkça söylenmesi zorunlu olmayıp, yakınları ve dostları aracılığıyla da bildirilmesi mümkündür. Suçun oluşumu tehdidin mağdur tarafından bilinmesini gerektirdiğinden, mağdurun durumdan haberdar olması kaydıyla tehdit bildiriminin ne şekilde gerçekleştirildiğinin önemi yoktur. Bu nedenle, şantaj suçu tehdit konusunda bilgi sahibi olmak kaydıyla mağdurun yokluğunda da işlenebilir⁶⁰. Şantaj suçu bakımından tehdit bildirimini, mağdurun kendisine zarar verebilecek bir hususun yayım yolu ile veya her ne suretle olursa olsun açıklanacağından haberdar edilmesidir. Bu nedenle, bildirim için kullanılan aracın tehdidin konusu bakımından mağdurun bilgi sahibi olmasını sağlamaya elverişli olması gerekmektedir⁶¹.

Şantaj suçu, mağdura zarar verebilecek bir hususun yayım yoluyla veya herhangi bir yolla açıklanacağı tehdidiyle işlenmektedir. Bu suçta fail, mağduru, ona zarar verebilecek bir olayı açıklamakla tehdit edip kendisine boyun eğmesini, istediklerini yerine getirmesini, yani para veya diğer bir yarar sağlamasını istemektedir. Mağdur, bildirilen kötülüğe katlanmak veya kötülüğün gerçekleşmemesi için failin isteğini yerine getirmek arasında seçim yapmak durumundadır. Bu nedenle, şantaj suçunda amaç-tehdidi değil, araç-tehdidi söz konusudur. Diğer bir

56 Bkz: Meydan Larousse, C.: 19, (Sabah Armağanı), İstanbul 1992, s. 139; Doğan Mehmet, Türkçe Sözlük, 11. Baskı, İstanbul 1996, s. 1056.

57 Eser Albin, Vorbemerkungen zu den §§ 234 bis 241a, in: Schönke Adolf/Schröder Horst, Strafgesetzbuch Kommentar, 20. Auflage, München 1980, kn. 30; Haft Fritjof, Strafrecht Besonderer Teil, 6. Auflage, München 1997, s. 126; Maurach Reinhart, Deutsches Strafrecht Besonderer Teil, 5. Auflage, Karlsruhe 1969, s. 115.

58 Schmidt, s. 58; Soyaslan, s. 587.

59 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, s. 160-161.

60 Majno, C.: II, s. 126; Çınar, s. 64-65; Gözübüyük, 5. Bası, s. 545.

61 Aynı yönde bkz: Soyaslan, s. 612.

deyişle, fail mağdura zarar verebilecek hususu sırf onu korkutmak amacıyla gerçekleştirilmekte, bu korkuyu araç kılarak mağdurdan bir yarar sağlanmasını istemektedir. Yararın doğrudan faile veya üçüncü bir şahsa sağlanması suçun oluşumu bakımından etkili değildir⁶². Zira suçun oluşumu için failin “kendisine veya başkasına, para veya diğer bir yarar sağlamak maksadıyla” (m. 192) hareket etmesi yeterlidir⁶³.

Şantaj suçunda açıklanacağı bildirilen olay, bir gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek bir husus şeklinde çerçeveslendirilmiş, bunun dışında herhangi bir belirlemede bulunulmamıştır. Bu nedenle, açıklanacağı belirtilen hususun suç teşkil edip etmemesi, konusu ve içeriği suçun oluşumunda etkili değildir. Maddede “zarar verebilecek bir hususun” açıklanmasından söz edildiğine göre, olmuş bitmiş, geçmişte kalmış bir olayın bulunması gerekmektedir. Burada failin, mağdurun içinde bulunduğu kötü bir durumu tehdidin konusu yaparak istismar etmesi söz konusudur. Yargıtay’ın bir kararda belirttiği gibi burada mağdur esasen gayri meşru zeminde bulunmaktadır ve fail bunu tehdidine konu yapmaktadır⁶⁴. Suçun oluşumu açısından mağdurun içinde bulunduğu durumda failin katkısının olup olmaması da önemsizdir⁶⁵. Buna karşın, failin açıklayacağını bildirdiği husus var olan (olmuş) bir olaya değil de, fail tarafından uydurulan olaya dayanıyorsa, bu durum failce gerçekleştirecek bir kötülüğü belirteceğinden eylem yağma suçunu oluşturacaktır^{66, 67}. Ayrıca, açıklanacağı bildirilen olayın, yani tehdidin konusunu oluşturan hususun doğrudan mağduru ilgilendirmesi gerekli değildir. Mağdurun yakınlara ilişkin bir olayın açıklanacağı tehdidiyle de bu suç işlenebilir. Bu durumda mağdurun, hakkında yapılacak ifşadan kendisinin de bir şekilde etkilenip

62 **Gözübüyük**, 4. Bası, s. 871; **Yaşar**, s. 285. Alman hukukunda şantajcı ile yarar sağlanacak kişinin aynı olması gerektiği belirtilmektedir (Bkz: **Wessels/Hillenkamp**, s. 289, kn. 714; **Eser**, §253, in: **Schönke/Schröder**, kn. 8a).

63 Aynı yönde bkz: **Gözübüyük**, 5. Bası, s. 545-546.

64 Yarg. 5. CD. 10.03. 1999, 5112/811 (**Yaşar**, s. 287-288)

65 Örneğin failin, kendisiyle cinsel ilişkiye giren bir bayandan, bu durumu açıklayacağı tehdidiyle para ve sair yarar elde etmek istemesinde olduğu gibi (**Koca**, **Yağma Cürmünün**, s. 1491).

66 **Koca**, **Yağma Cürmünün**, s. 1493. Nitekim Yargıtay benzer bir olayda yağma suçunun olduğu yönünde karar vermiştir. Buna göre, “Müştekinin rızası hilafına evine girip kapısının arkasına saklanan sanığın müşteki eve döndüğü sırada arkasından bir eliyle ağzını kapatıp, diğer eliyle beline sarılarak kendisine çekip ses çıkarması halinde iftira edeceği yolunda tehditte bulunup korkutarak, kolundaki bileziği almaktan ibaret eyleminin T. C. Y.’nın 193/1. ve 495/1. maddelerine uyan suçu oluşturur” Yarg. 6. CD. 19.12.1995, 13684/13758 (**Koca**, **Yağma Cürmünün**, s. 1493-1494).

67 **Malkoç** aksi götüştür. **Malkoç**’a göre, zarar verebilecek husus gerçek olabileceği gibi olmayabilir de. Bir kişinin veya bir ailenin, grubun çevreden sır gibi sakladığı, fakat gerçek olan bir hususta açıklama tehdidi ile de suç oluşabilir (**Malkoç**, s. 379).

zarar göreceği yakınının bulunması yeterlidir⁶⁸. Açıklanacağı belirtilen ve doğrudan mağdurla değil yakınlarıyla ilgili bir olayın şantaj suçunu oluşturabilmesi, bu açıklamanın mağduru bizzat zarara uğratmaya elverişli olmasına bağlıdır.

Ayrıca 192. maddede *zarar verebilecek bir hususun* zarar sağlamak maksadıyla tehdit konusu yapılması cezalandırılmış, ancak “zarar verebilecek husus”un neler olabileceğine ilişkin açıklama getirilmemiştir. Maddenin 3445 sayılı Kanunla değiştirilmezden önceki halinde, “*Bir kimsenin namusunu veya şeref ve haysiyetini ihlal edecek veya itibarını kıracak veya şöhret veya servetine zarar verebilecek bir hususu*” açıklama tehdidinden söz edilmiş, bu bağlamda zarar verilebilecek unsurlar kişiye bağlı manevi nitelikteki namus, şeref, haysiyet, itibar ve şöhret gibi hasletlerle, maddi nitelikli servet olarak gösterilmişti. Ancak maddenin yürürlükteki halinde bu şekilde bir sıralama yapılmaksızın mağdura zarar verebilecek bir hususun varlığı suçun oluşumu için yeterli sayılmıştır⁶⁹. Bu nedenle, zararın ne olacağını, nelere yöneleceğini belirlemek gerekmektedir.

Zarar sözlük anlamı itibariyle “bir kişi veya olayın meydana getirdiği hasar, kayıp kötü sonuç veya ziyan”ı ifade etmektedir⁷⁰. Buna göre, zararın yol açabileceği sonuçlar, hasar, kayıp, kötü sonuç ve ziyan gibi çeşitlilik gösterebilecektir. İnceleme konumuzu oluşturan suç bakımından failin açıklamakla tehdit ettiği olayın mağduru bu sonuçlardan birine uğratabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Bu tür sonuçlar failin malvarlığının azalmasına yol açan maddi zarar şeklinde olabileceği gibi, itibar ve güvenin kaybına neden olan manevi zarar biçiminde de ortaya çıkabilir. Açıklanacağı bildirilen olayın bir gerçek veya tüzel kişinin mallarının satılmama ihtimalini ortaya çıkarması maddi zarara; otomobil içinde sevişirken yakaladığı mağdurları durumdan anne-babalarına haberdar edeceğinin söylenmesi manevi zarara örnek oluşturur⁷¹.

Suç bakımından üzerinde durulması gereken diğer bir husus *neşir yolu ile veya her ne suretle olursa olsun açıklamadan* ne anlaşılacağıdır. Neşir, yayma, dağıtma, saçma, yayım, herkese duyurma, yayın organından yayımlama anlamlarına gelmektedir⁷². Kanun koyucu tehdidin konusunun sadece neşir yoluyla değil, bunun dışında da her ne şekilde olursa olsun açıklanacağını bildirilmesini suçun oluşumu için yeterli saymıştır. Buna göre, belli bir yerde söyleyip anlatacağını, belli kişilere ulaştıracağını, ilan vereceğini belirtmek gibi yayın dışındaki yayma

68 Eser, §253, in: Schönke/Schröder, kn. 6; Yaşar, s. 285; Malkoç, s. 378.

69 Bkz: Gözübüyük, 4. Bası, s. 870.

70 Doğan, s. 1160; Meydan Larousse, C.: 20 (Sabah Armağanı), İstanbul 1992, s. 457.

71 Soyaslan, s. 612; Yaşar, s. 284.

72 Doğan, s. 841; Meydan Larousse, C.: 14 (Sabah Armağanı), İstanbul 1992, s. 464.

yollarının kullanılacağını bildirmesiyle de açıklama tehdidi gerçekleştirilmiş olur⁷³.

Ayrıca, tehditle işlenen suçlarda, tehdidin mağduru korkutmaya, ondan istenileni yerine getirmeye zorlamaya elverişli olması gerekmektedir. Başka bir anlatımla gerçekleştirilen tehdidin mağdurun irade özgürlüğünü etkileyecek, onu korkutup mağdurun iradesine boyun eğmeye zorlayacak özelliğe sahip olması yeterlidir. Kısacası, tehdidin müessir manevi cebir niteliğinde olması lazımdır⁷⁴. Tehdit mağdura korku vermeye, onun iradesini etkilemeye elverişli değilse suç oluşmaz⁷⁵. Şantaj suçu bakımından da bu esaslarla hareket edilmeli, açıklanacağı bildirilen olayın objektif olarak mağduru korkutup irade serbestisini etkileyeme elverişli bulunması durumunda açıklama tehdidinin varlığına karar verilmelidir⁷⁶. Olay anı dikkate alınarak objektif olarak mağduru korkutacak, onun irade serbestisini etkileyecek bir açıklama tehdidin varlığı belirlendikten sonra, ayrıca mağdurun söz konusu fiilden fiilen etkilenip etkilenmediğini araştırmak gereksizdir. Zira, Kanunumuz sisteminde şantaj suçu somut tehlike suçu değil, soyut tehlike suçudur ve bu bağlamda tehdidin mağduru korkutup korkutmadığına, iradesinin bu fiilden etkilenip etkilenmediğine bakılmaz, objektif olarak korkutmaya ve iradeyi etkilemeye elverişli tehdidin varlığı ile yetinilir. Bu nedenle, doktrinde ileri sürülen “tehdit konusu zarar konusunda objektif bir değerlendirme değil mağdurun subjektif değerlendirmesi ön planda tutulmalıdır. Tercih edilebilirlik mağdurun subjektif değerlendirmelerine göre belirlenmelidir”⁷⁷ yönündeki görüşe katılmaktayız.

TCK. m. 192’de düzenlenen suçta açıklama tehdidi kanunun ifadesiyle “Kendisine veya başkasına, para veya diğer bir yarar sağlamak maksadıyla” yapılmaktadır. Şantaj suçunun oluşumu için önce açıklama tehdidi gerçekleştirilmeli ve açıklamanın yapılmaması paranın veya diğer bir yararın sağlanması şartına bağlanmalıdır⁷⁸. Başka bir anlatımla bu suç bakımından tehdit ile mağdur belli bir yönde harekete, para veya diğer bir yarar sağlamaya zorlanmalıdır. Bu nedenle, şantaj suçunda tehdit ile netice olan zorlanma arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Zorlamayı oluşturan tehdit bulunmadan ilgilinin para ve başkaca yararı sağlamaya hazır olduğu durumlarda şantaj suçu gerçekleşmez⁷⁹. Örneğin bir firma

73 Malkoç, s. 379.

74 Gözübüyük, 5. Bası, s. 544.

75 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, s. 203; Çınar, s. 65 vd.

76 Aynı yönde bkz: Yaşar, s. 284.

77 Malkoç, s. 378.

78 Gözübüyük, 4. Bası, s. 870.

79 Eser, §253, in: Schönke/Schröder, kn. 7.

tarafından satılan türünlerden biri bozuk çıkar ve firma yetkilileri bu durumdan bir şekilde haberdar olup bozuk malı alan kişiyi para vererek olayı saklamasını isterlerse şantaj gündeme gelmez.

Şantaj suçu, bir gerçek veya tüzel kişiye zarar verebilecek bir hususu açıklama tehdidiyle işlenebildiğinden bağı hareketli suçtur. Yine bu suç amaç elde edilme-se dahi ilk hareketin yapılmasıyla tamamlanan bölünebilen (kesintili) suçlardandır. Bu suç tiplerinde fail, ilk hareketi bu hareket dışında gerçekleşmesini arzuladığı diğer bir hareket için yapmaktadır, ancak istenilen sonucun gerçekleşip gerçekleşmemesi suçun tamamlanması bakımından önemsizdir. Diğer bir deyişle, ilk hareketle amaçlanan husus elde edilmese dahi suç oluşur. Failin amacına ulaşması hali ise çoğunlukla suçun ağırlatıcı sebebi olarak görülür⁸⁰. TCK. m. 192'de düzenlenen şantaj suçunda da fail belli bir amaçla mağduru tehdit etmektedir. Failin isteği mağdurun para veya başkaca bir yarar sağlamasıdır. Ancak failin bu isteklerine ulaşmaması, beklediği sonucu elde etmemesi suçun tamamlanması açısından önemsizdir. Başka bir anlatımla failin yaptığı hareket (tehdit) sonucunda gerçekleşmesini istediği hareket (para veya diğer bir yarar sağlanması) yapılmamış olsa dahi suç tamamlanmaktadır. Ancak failin amacına ulaşması hali, maddenin 2. fıkrasına göre ağırlatıcı neden olarak ayrıca düzenlenmiştir.

B- Hukuka Aykırılık Unsuru

Şantaj suçunun oluşabilmesi gerçekleştirilen tehdidin hukuka aykırı olmasına bağlıdır. Buna göre, failin açıklama tehdidi hukuka aykırı olmalıdır. Eğer para veya diğer bir yarar haklı ve yasal bir nedene dayanarak sağlanmak isteniyorsa veya sağlanmışsa şantaj suçu oluşmayacaktır⁸¹.

Türk Ceza Kanununun 49. maddesinde öngörülen hukuka uygunluk nedenlerinin bu suçta gerçekleşmesi mümkün değildir. Şantaj suçunu oluşturan fiillerin kanunun bir hükmünün yerine getirilmesi veya yetkili bir makamın emrinin ifası olarak gerçekleştirilmesi zordur. Aynı şekilde, şantajın gerek kendisinin gerekse başkasının nefesine ve ırzına yönelik halen devam eden bir saldırıyı savuşturmak için ya da kendisini veya bir başkasını bilerek meydana getirmediği bir tehlikeden korumak için gerçekleştirilmesi de mümkün değildir. Gerçekten, meşru müdafaa ve ıztırar hali, mevcut ve halen devam eden saldırıyı veya tehlikeyi savuşturmak amacıyla işlenen fiiller bakımından söz konusudur. Oysa şantaj, belirli bir yönde bir davranışta bulunulmadığı takdirde ileride gerçekleştirilecek kötülüğü belirt-

⁸⁰ Önder Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.: II-III, 2. Bası, İstanbul 1992, Genel Hükümler, s. 60-61; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Genel Hükümler, Artuk Mehmet Emin/Gökçen Ahmet/Yenidünya A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, 1. Bası, Ankara 2002, s. 434-435.

⁸¹ Gözübüyük, 4. Bası, s. 871; Yaşar, s. 284.

mektedir. Bir saldırının veya tehlikenin savuşturulması amacıyla hemen gerçekleştirilen bir fiilin, yani meşru müdafaayı veya ızdırar halini oluşturan fiilin şantaj şeklinde karşımıza çıkması mümkün değildir.

C- Manevi Unsur

Maddede *para veya diğer bir yarar sağlamak maksadıyla* tehdidin gerçekleştirilmesi aranmıştır. Bu nedenle, suçun oluşumu için genel kast yeterli olmayıp maddede belirtilen nitelikte özel kastın bulunması gerekmektedir. Buna göre tehdit, para veya başkaca bir yarar sağlamak saikiyle gerçekleştirilmeli, yani fail haksız olan bir yarar elde etmek amacıyla hareket etmiş olmalıdır⁸².

Şantaj suçu bakımından para ve diğer bir yarar sağlanmasının istenmesi gerekmektedir. Para sağlamak amacının niteliği açıktır. Fail, mağdura zarar verebilecek bir hususu açıklamakla tehdit ederek kendisine devlet tarafından tedavüle çıkarılan, üzerinde geçerli değeri yazılı kağıt veya madeni iktisadi değişim aracı olarak adlandırılan para sağlanmasını istemektedir^{83,84}. Şantaj suçu açısından açıklığa kavuşturulması gereken önemli husus maddede yer alan “diğer bir yarar”ın ne şekilde anlaşılacağıdır. Maddenin “*para veya diğer bir yarar sağlamak maksadıyla*” şeklindeki ifade biçiminden kanaatimizce ekonomik değer taşıyan para dışındaki diğer yararların yanı sıra iktisadi nitelik taşımayan fayda ve çıkarlar da “diğer bir yarar” kapsamında değerlendirilmelidir⁸⁵. Nitekim Yargıtay 10.03.1999 tarihli bir kararda⁸⁶ sanığın ilişkiye girdiği mağdureyi ilişkilerini sürdürmesi amacıyla

⁸² Malkoç, s. 379; Gözübüyük, 4. Bast, s. 871.

⁸³ “Devlet tarafından tedavüle çıkarılan, üzerinde itibari değeri yazılı kağıt veya madenden iktisadi mübadele vasıtası”na para denilmektedir (Doğan, s. 888).

⁸⁴ “Oluşa ve iddianamedeki nitelemeye göre sanık M. T.nin katılan M. A. ya istediği parayı ve yiyecek maddesini getirmediği takdirde “senin eşcinsel olduğunu her yerde söyleyeceğim” demek biçimindeki eyleminin TCY’nin 192. maddesine uyabileceği gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması” Yarg. 4. CD. 27.12.1994, 7275/10323 (Yaşar, s. 287).

⁸⁵ Aynı yönde bkz: Koca, Yağma Cürümleri, s. 67.

⁸⁶ “01.01.1959 doğumlu olup, evli ve üç çocuk sahibi bulunan mağdure evlere temizlik işine giderken 3 sene önce tanıştığı sanık ile rızaya dayalı olarak ilişkiye girdiği ve bunu devam ettirdiği ve bu süre içerisinde birlikte resim çektirdikleri ve resimlerinin kendine iade edildiği, daha sonra bilinmeyen bir nedenle ilişkiyi bitirmek istediği, ancak sanığın bunu kabullenmeyip çektirdikleri resimleri kocasına, eşe dosta dağıtacağını söyleyip, içerisinde “hiç vakit yok memleket kansacak” yazılı pusulayı evine atmak suretiyle kendisini korkutup ilişkiye devam zorlaması üzerine, durumu emniyete bildirip sanığın yakalanmasını sağladığı şeklinde oluşu kabul edilen maddi olayda ırza geçmenin zor unsurunun oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Irza geçme olaylarında varlığı kabul edilen tehdidin zor unsurunu oluşturulabilmesi için ırza geçilmesi nedeniyle uğrayacağı zararları daha önemli bir zarara uğratılacağı korkusunun mağdure üzerinde oluşması, tehdide maruz kalanın iki seçenektan kendisine daha az zarar veren tercihe zorlanması gerekir. Olayımızda seçeneklerden biri aile birliğinin bozulması korku-

çektirdiği resimleri dağıtacağını söyleyerek tehdit etme eyleminin şantaj suçunu oluşturduğu sonucuna varmıştır. Olayda, sanığın cinsel ilişkiyi sürdürme amacı diğer bir yarar kapsamında değerlendirilmiştir. Esasen, yararın mutlaka ekonomik bir değer taşımasının gerekmediği, suçun kanundaki sistematik yerinden de anlaşılmaktadır.

Açıklama tehdidi bulunmasına rağmen, bu, para veya diğer bir yarar sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiyorsa şantaj suçu değil, diğer suçlar oluşur⁸⁷. Buna göre, açıklama tehdidi sırf bir kişiyi huzursuz etmek, korkutmak için yapıyorsa tehdit suçu (TCK. m. 191); para veya diğer bir yarar dışında bir şey yapması, yapmaması veya yapılmasına izin vermesi için gerçekleştiriliyorsa zor kullanma suçu (TCK. m. 188) oluşur. Örneğin, şu tarihe kadar buraları terketmezsen “şu durumunu açıklayacağım” şeklinde gerçekleştirilen tehdit, mağduru para ve diğer bir yarar dışında bir şey yapmaya zorladığı için zorlama suçunu oluşturacaktır.

VII- SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ

A- Teşebbüs ve İştirak

Şantaj suçu, açıklama tehdidinin gerçekleştirilmesiyle tamamlanan şekli bir suçtur. Failin maksadına ulaşıp ulaşmaması suçun oluşumuna etkili değildir. Ancak failin amacına ulaşması suçun ağırlaşmış halini oluşturmaktadır (192/2).

Şantaj şekli bir suç olduğundan tam teşebbüse elverişli değildir. Ancak maddi unsuru oluşturan hareketlerin kısımlara bölünebildiği durumlarda eksik teşebbüs düşünülebilir. Örneğin, tehdidin mektupla, yazılı pusulayla gerçekleştirildiği durumlarda, mektubun ve pusulanın mağdurun eline ulaşmadan ele geçirilmesi halinde eksik teşebbüsten söz edilir. Aynı şekilde açıklama tehdidini içeren bir mektubu muhatabın kör olduğu için okuyamaması veya sözle gerçekleştirilen tehdidin sağır olan mağdur tarafından duyulmaması durumunda da eksik teşebbüs hükümlerine göre faili cezalandırmak gerekmektedir⁸⁸. Mağdurun kör ve sağır olması

su ve adi tehdidi dahi tartışılacak yazıyı içeren pusulanın kendisine ulaşması, diğeri ise ırzına geçilmeye ırza gösterilmesidir. Esasen üç senedir birlikliliklerini devam ettiren, resimler çektiren ve böylece gayri meşru zeminde olan mağdure bu eylemi ile aile birliğinin bozulmasında en büyük etkidir. Emniyet müracaat ederek olayın herkes tarafından duyulmasına sebebiyet verdikten hemen sonra da şikayetinden vazgeçmiştir. Bu nedenlerle ırza geçme eyleminde zor unsuru oluşturabilecek bir tehdidin varlığından söz edilemez. Ancak sanık kendisine yarar sağlamak amacıyla mağdureyi teşhir edip, toplum içerisinde küçük düşürmek suretiyle zarar verebilecek açıklamalarda bulunabileceğini söyleyerek TCK.’nın 192. maddesine muhalefet etmiştir. Buna göre cezalandırılması gerektiği gözetilmeden tüm eylemlerinin zorla ırza geçme suçunu oluşturduğundan bahisle yazılı şekilde hüküm kurulması” Yarg. 5. CD. 10.03. 1999, 5112/811 (Yaşar, s. 287-288).

87 Malkoç, s. 379.

88 Aynı yönde bkz: Malkoç, s. 379.

şantaj suçunun konusunun bulunup bulunmadığı ve dolayısıyla bu gibi hallerde işlenemez suçun gündeme gelmesi ile yakından ilgilidir. Ancak, tehditle gerçekleştirilen suçlarda icra hareketleri daha önceki bir aşamada, örneğin mektubun postaya verilmesi safhasında başlamaktadır. İrade hürriyetini ihlal etmeye elverişli hareketlerin başlamış olması kaydıyla, suçun konusu bakımından sonradan ortaya çıkacak yokluk veya varlık durumu failin teşebbüs hükümlerine göre cezalandırılmasına engel teşkil etmez⁸⁹. Doktrinde Alacakaptan bu gibi suçlarda iki maddi konunun bulunduğu, bunlardan birinin tehdide maruz kalan kimse, diğerinin sağlanmak istenen şey olduğunu ve bunlardan birinin varlığı durumunda konunun yokluğu hipotezinin gerçekleşmeyeceğini belirtmektedir⁹⁰.

Şantaj suçu, suça katılma bakımından özellik göstermez, iştirakin her şekli mümkündür⁹¹.

B- İçtima

Şantaj suçu, tehdit yoluyla işlenebilen, diğer bir deyişle tehdidin araç olduğu diğer suçlarla çeşitli şekillerde birleşebilir. Ancak bu suç, tehdit yoluyla işlenen diğer suçlardan tehdidin konu itibarıyla sınırlanmış olması ve tehdidin gerçekleştirilme amacı bakımından ayrılmaktadır. Bu çerçevede, eğer fail, mağduru, ona zarar verebilecek bir hususu açıklamakla tehdit eder, bunun gerçekleştirilmemesini para veya diğer herhangi bir yarar sağlanması şartına bağlamaz ise TCK. m. 191'deki tehdit suçu oluşacaktır.

Fail, mağdura zarar verebilecek bir hususu konu edinen tehditle para veya diğer bir yarar sağlama kapsamına girmeyen bir şeyin yapılmasını, yapılmamasını veya yapılmasına izin verilmesini isterse TCK. m. 188'de düzenlenen zorlama suçu oluşacaktır. Ancak hemen belirtelim ki, mağdurun, ona zarar verebilecek bir hususu açıklamakla tehdit edilip, para veya diğer bir yarar sağlamaya zorlanması eğer 192. maddede ayrıca düzenlenmemiş olsaydı, yine 188. madde kapsamında

⁸⁹ Alacakaptan Uğur, İşlenemez Suç, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara (Tarihsiz), s. 122. Tehdit ve cebirle işlenen suçlarda farklı bir görüş de ileri sürülmektedir. Buna göre, tehdit veya cebirle işlenen suçlar, tamamlanması tipik bir maddi konunun varlığına bağlı olan suçlardan değildir. Konunun yokluğu sebebiyle işlenemez suçlardan tipik bir konunun varlığının şart koşulmuş olması halinde söz edilebilir. Burada da, cebir ve tehdit neticesinde herhangi bir şeyin verilmesi yeterli olduğuna göre, o şey bulunmasa bile, onun verilmesi sonucunu doğurmağa elverişli bir hareket yapılmışsa, teşebbüsün unsurlarının oluştuğu kabul edilmelidir (Fiore Carlo, Il Reato Impossibile, Napoli 1959, s. 152; zikreden, Alacakaptan, s. 122-123, dnp: 27).

⁹⁰ Alacakaptan, s. 123, dnp: 27.

⁹¹ "Oluş ve iddianamedeki nitelermeye göre sanık M.T.nin katılan M.A.ya istediği parayı ve yiyecek maddesini getirmediği takdirde "senin eşcinsel olduğunu her yerde söyleyeceğim" demek biçimindeki eyleminin TCY'nin 192. maddesine uyabileceği gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması" Yarg. 4. CD. 27.12.1994, 7275/10323 (Yaşar, s. 287).

cezalandırılacaktı. Bu nedenle, TCK. m. 188 ile 192 arasında görünüşte içtima (özel-genel norm) ilişkisi vardır. Gerçekten, 188. madde gerek cebir gerekse tehdit yoluyla mağdurun bir şey yapmaya, yapmamaya veya yapılmasına izin vermeye zorlanmasını cezalandıran genel ve tali bir suç iken⁹², TCK. m. 192 özellikli bir tehdit yoluyla bir şeyi yapmaya zorlama olarak nitelendirilebilecek para veya diğer bir yarar sağlamaya zorlanmayı cezalandıran özel bir hüküm niteliğindedir. Bu nedenle, zor kullanma suçu ile şantaj suçu arasında görünüşte içtima ilkelerinden “özel normun önceliği ilkesi” uygulanacak, aynı hukuki yararı koruyan bu iki hükümden yapısında bazı özel unsurları da barındıran şantaj suçunun uygulanmasıyla yetinilecektir⁹³.

Yine aynı şekilde şantaj teşkil eden hareketler bir memur tarafından memuriyet sıfatını veya görevini kötüye kullanarak gerçekleştirilirse icbar yoluyla irtikap suçu (m. 209/1), buna karşın fail memur da olsa açıklama tehdidi memuriyet sıfat ve görevinin kötüye kullanılması ile ilgili değilse TCK. m. 192’deki suç oluşacaktır⁹⁴. Örneğin, bir kolluk görevlisinin uygunsuz bir durumda yakaladığı bir kişiye hareketinin suç teşkil ettiğini hakkında işlem yapacağını söyleyip, işlem yapılması karşılığında para veya diğer bir yarar sağlamasını istemesi icbar yoluyla irtikap suçunu oluşturur. Burada mahsus suçlar ile genel suçlar arasında gerçekleşen özel-genel norm ilişkisi nedeniyle gerçekleşen görünüşte içtima durumu söz konusudur⁹⁵.

Bir kişiye karşı, ona zarar verebilecek bir hususun açıklanacağı tehdidin kısa aralıklarla tekrarlanması durumunda müteselsil suç gündeme gelir (m. 80). Bu durumda, failin cezası 80. maddenin öngördüğü oranda artırılarak verilecektir. Yine bir arada bulunan kişilere aynı nedenle ve aynı yararı elde etmek için açıklama tehdidinde bulunulması halinde de müteselsil suç hükümleri uygulanır⁹⁶.

VIII- YAPTIRIM VE KOVUŞTURMA USULÜ

TCK. 192. maddeye göre, kendisine veya başkasına, para veya diğer bir yarar sağlamak amacıyla bir gerçek veya tüzelkişiye zarar verebilecek bir hususu hangi şekilde olursa olsun açıklama tehdidinde bulunanlara *bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyon liradan onmilyon liraya kadar ağır para cezasına* çarptırılacak-

⁹² Cihan, s. 39; Erem, Şerh, s. 1205; Tezcan /Erdem, s. 45; Majno, Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, C.: II, Ankara 1978, s. 117-118; Gözübüyük, 4. Bası, s. 835; Soyaslan, s. 602; Malkoç/Güler, s. 1344.

⁹³ Görünüşte içtima hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: İçel Kayıhan, Suçların İçtima, İstanbul 1972, s. 172 vd.

⁹⁴ Koca, Yağma Cürmünün, s. 1492.

⁹⁵ Mahsus suçlar ile genel suçlar arasındaki özel-genel norm ilişkisi için bkz: İçel, s. 189 vd.

⁹⁶ Aynı yönde bkz: Malkoç, s. 379.

tır. Failin memur olması durumunda TCK. m. 251'e göre ceza üçte birden yarıya kadar artırılabacaktır. Buna karşın mağdur memur ise failin cezası m. 273 çerçevesinde artırılabacaktır⁹⁷.

Şantaj suçunda failin amacına ulaşması, yani arzuladığı para veya diğer bir yararı elde etmesi hali ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiş ve failin cezasının üçte bir oranında artırılması öngörülmüştür.

Maddede failin tehdidini gerçekleştirmesinin ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmemesi bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Mukayeseli hukukta arzulan hususun elde edilmesinin yanı sıra şantajcinin tehdidi gerçekleştirmesi de yerinde olarak ağırlaştırıcı neden olarak düzenleyen kanunlar bulunmaktadır (örneğin, Fransız Ceza Kanunu m. 312-11)⁹⁸.

Şantaj suçunun takibi şikayete bağlı değildir, yani re'sen kovuşturulan suçlardandır. Failin memur olması durumunda 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde hareket edilecektir.

IX- TCK. TASARILARINDA ŞANTAJ SUÇU

Şantaj suçu 1997 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısının 155. maddesinde "teşhir tehdidi" başlığı ile hüriyet aleyhine suçlar arasında düzenlenmiştir. Tasarının şantaj suçuna ilişkin hükmü, yürürlükteki Kanununla örtüşmektedir. Maddede göze çarpan tek değişiklik "... bir gerçek veya tüzelkişiye zarar verebilecek bir hususu..." ifadesinin, "... kişilere zarar verebilecek bir hususu..." şeklini almış olmasıdır. Ancak bu, sonucu (özü) etkileyecek bir değişiklik değildir, suç yine gerçek veya tüzel kişilere karşı işlenebilecektir⁹⁹.

Şantaj, TCK. 2003 Tasarısının ikinci kitabının kişilere karşı suçları düzenleyen birinci kısmının yedinci bölümünde hüriyete karşı suçlar arasında cezalandırılmıştır. Tasarının şantaj başlıklı 158. madde aynen şöyledir: "*Bir imza veya sırrın elde edilmesini, kendisine bazı maddi yararın veya değerlerin veya herhangi bir malın teslimin sağlamak maksadıyla, bir kişinin şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikteki fiillerin açıklanacağı veya isnat edileceği hususunda tehditte bulunmak şantajdır.*

Şantaj faili bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yedimilyar liradan yirmimilyar liraya kadar para cezasına mahkum edilir.

97 Malkoç, s. 380.

98 Koca, Yağma Cürümleri, s. 52

99 Bu husus madde gerekçesinde "Gerçek veya tüzel kişiler suçun mağduru olabilirler" şeklinde açıkça belirtilmiştir. (Dönmezer Sulhi/Yenisey Feridun, Karşılaştırmalı Türk Ceza Kanunu ve 1997 tasarısı, Gerekçeler, İstanbul 1998, s. 534).

Tehdidini yerine getiren şantaj faili iki yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmimilyar liradan kırkmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilir.

Şantaj suçlarından dolayı tüzel kişiler de sorumludur”¹⁰⁰.

Tasarı şantaj suçu bakımından 1994 tarihli Yeni Fransız Ceza Kanunundan 312-10. maddesinden esinlenmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi Fransız Ceza Kanunun söz konusu 312-10. maddesi yağma cürümleri arasında düzenlenmiştir¹⁰¹. Suçun oluşumu, bir imzanın, taahhüdün, feragatin, bir sırrın ifşasının, para veya bir değer, herhangi bir malın elde edilmesine bağlıdır. Ancak Kanunun 312-12. maddesinde, şantaja teşebbüsün de yine tamamlanmış suç gibi cezalandırılacağı öngörülmüştür. 2003 TCK. Tasarısı ise, doktrinde yazarın¹⁰² haklı olarak belirttiği gibi Fransız Ceza Kanunu'nun düzenlemesini tersine çevirmiştir. Tasarıda suçun oluşumu için *namus ve şerefe veya şöhrete zarar verici bir hususu açıklama veya herhangi bir kimseye bir suç isnat etme tehdidi* yeterli görülmüş, arzulanan şeyin elde edilmesi ağırlaştırıcı sebep olarak öngörülmüştür. Buna karşın, Fransız Ceza Kanununun kaynak 312-10. maddesinde ise suçun tamamlanması haksız menfaatin elde edilmesine bağlanmıştır.

Ayrıca Tasarıda 192. maddedeki “diğer bir menfaat” kavramının yerine, bu kapsamda değerlendirilebilecek haksız kazanımların neler olabileceği “*bir imza veya sırrın elde edilmesi*”, “*bazı maddi yarar veya değerlerin*” veya “*herhangi bir malın teslimini sağlamak*” biçiminde ayrı ayrı gösterilmiştir. Tasarıdaki düzenlemede suçun maksat unsuru dikkate alınır, malvarlığına yönelik haksız eylemlerin cezalandırılmak istendiği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ancak Tasarıda haksız yararın elde edilmesi önemsenmeyip sadece iradi karar verebilme ve bu yönde hareket edebilme hürriyetinin kısıtlanmasının yaptırım altına alındığı da bir gerçektir. Bu nedenle, Tasarıdaki düzenleme bakımından şantaj suçuyla korunan hukuki yararlarından kişi hürriyetinin ön planda tutulduğu, malvarlığı değerlerinin korunan tali hukuki yararı oluşturduğu söylenebilecektir¹⁰³. Buna göre, Tasarı şantaj suçu bakımından yürürlükteki Kanunun anlayışını korumakta ve sürdürmektedir.

Tasarıda ayrıca yerinde olarak failin tehdidini yerine getirmesi hali de ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmüştür.

¹⁰⁰ Bkz: <http://www.adalet.gov.tr/kanun/Tasari/ceza.pdf> (02.01.2004).

¹⁰¹ Madde metni için bkz: BfUS, BfUS-Norm/Publications/Veröffentlichungen/Code Pénal/französisches Strafgesetzbuch, <http://www.iura.uni-sb.de/BfUS/codepenal/livre3/index.html> (02.01.2004).

¹⁰² Koca, Yağma Cürümleri, s. 66.

¹⁰³ Koca, Yağma Cürümleri, s. 66.

SONUÇ

1- TCK. 192. maddede, bir kimsenin içinde bulunduğu gayrimeşru bir durumdan maddi bir çıkar veya başkaca bir yarar elde etmek için dile düşürme, herkese duyurma (teşhir) tehdidiyle faydalanmaya çalışılması cezalandırılmıştır. Bu suçun ayırt edici niteliği, tehdidin, mağdurun içinde bulunduğu gayrimeşru durumu konu edinmesi ve bu durumun istismar edilerek maddi bir çıkarın veya başkaca bir yararın sağlanmak istenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar aynı zamanda şantaj suçunu, tehditle işlenebilen tehdit (m. 192), zor kullanma (m. 188), yağma (m. 495) ve korkutarak faydalanma (m. 498) gibi suçlardan ayırt edilmesini sağlayan özel unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2- Şantaj, karşılaştırmalı hukukta genel olarak mala karşı işlenen suçlar arasında düzenlenmiştir. Alman (m. 253, 256), Fransız (m. 312/10-11), Avusturya (m. 144-145) 1930 tarihli İtalyan (m. 629) ve İsviçre (m. 156) Ceza Kanunları şantaja malvarlığı aleyhine işlenen suçlar arasında yer vermişlerdir. Bunlardan Alman, Avusturya, 1930 tarihli İtalyan ve İsviçre Ceza Kanunları şantajın cebir veya tehdit yoluyla işlenebileceğini öngörmüşken, Fransız Ceza Kanunu bu suçun sadece namus ve şerefe veya şöhrete zarar verici bir hususu açıklama veya herhangi bir kimseye bir suç isnat etme tehdidiyle işlenebileceğini belirtmiştir. Bu kanunlarda şantaj mutlaka üçüncü bir kişinin malvarlığı zararına işlenmektedir. Şantaj suçu Amerika Birleşik Devletleri hukukunda malvarlığı aleyhine işlenen suçlar arasında düzenlenmemiştir. Kanunun şantaja ilişkin hükmü, tehdidi Türk Ceza Kanununda olduğu gibi konu itibarıyla sınırlamıştır. Buna göre, tehdidin konusu Birleşik Devletler kanunlarından birinin ihlalini bildirmek veya bildirmemek olabilir. Şantaj, para veya değerli bir şey almak için gerçekleştirilmelidir.

3- Şantaja mukayeseli hukukta genel olarak malvarlığı aleyhine işlenen suçlar arasında yer verilmesine rağmen, hukukumuzda hürriyet aleyhine bir suç olarak düzenlenmesi kanaatimizce bu suçun yukarıda bahsedilen ayırt edici özel unsurları nedeniyledir. Gerçekten şantaj suçu gerek suçun maddi unsur açısından gerekse maksat unsur bakımından özellik göstermektedir. Zira maddi unsuru oluşturan tehdit konu itibarıyla sınırlanmış durumdadır. Yine manevi unsur sadece failin kendisine veya üçüncü bir kişiye maddi çıkar sağlama amacıyla sınırlı değildir. Maddi çıkarın yanı sıra maddi olmayan yarar sağlamak amacıyla bu suçun işlenebileceği kabul edilmiştir. Maddi olmayan bir yarar sağlamak için de işlenebildiğinden yerinde olarak bu suç "hürriyet aleyhine işlenen suçlar" arasında düzenlenmiştir.

4- Şantaj çok hukuki konulu suçlardandır. TCK. 192. maddenin koruduğu öncelikli hukuki yarar kişi özgürlüğüdür. Yani kişinin iradi karar verebilme (irade özgürlüğü) ve iradi hareket özgürlüğü (oluşmuş iradeyi uygulayabilme özgürlüğü)

korunan hukuki yararı oluşturmaktadır. Korunan tali hukuki konu ise, yerine göre malvarlığı veya diğer tasarrufu kişiye bağlı haklardır.

5- Suçun maddi unsuru tehdittir. Ancak şantaj bakımından tehdit özellik göstermektedir. Bu suçta tehdit mağdurun içinde bulunduğu gayrimeşru bir durumun açıklanmasını konu edinmektedir. Ancak hemen belirtelim ki, mağdurun içinde bulunduğu bu gayrimeşruluk hukuka aykırılık şeklinde anlaşılmalıdır. Mağdura zarar verebilecek, mağdurun bilinmesini istemeyeceği olmuş bir olay şeklinde anlaşılmalıdır. Ayrıca tehdit mağduru failin istediği yönde harekete zorlamaya elverişli olmalıdır. Tehdit objektif bir değerlendirmeye mağduru failin istediği yönde harekete etmeye zorlayacak nitelikte bir kötülüğü belirtiyorsa elverişlidir ve mağdurun yapacağı değerlendirmeden bağımsız olarak suç tamamlanmıştır.

6- Şantaj kasten işlenebilen suçlardandır. Ancak, genel kast yeterli değildir, özel kast da bulunmalıdır. Fail para veya diğer bir yarar sağlamak maksadıyla tehdidini gerçekleştirmiş olmalıdır. Failin sağlayacağı diğer yarar ekonomik olabileceği gibi, maddi değer taşımayan diğer çıkarlar da olabilir. Cinsel tatmin, yakınının işe yerleştirilmesinin sağlanması gibi ekonomik olmayan çıkarlarda diğer bir yarar kapsamında değerlendirilmelidir.

7- Suç zarar verebilecek bir hususun açıklanacağı bildiriyle tamamlanmaktadır. Failin amacına ulaşması suçun oluşumu için şart değildir, ancak eğer istediğini almış ise ceza ağırlaşmaktadır. Ancak maddede failin tehdidini gerçekleştirmiş olmasının ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmemiş olması yerinde değildir.

8- TCK. 2000 Tasarısında şantaja yine hürriyet aleyhine suçlar arasında yer verilmiştir. Ancak yürürlükteki kanundan farklı olarak, tehdidin konusu daha belirgin hale getirilmiş, bir kişinin şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikteki fiillerin açıklanacağı veya isnat edileceği hususunda tehditte bulunmak şantaj olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca fiilin gerçekleştirilme amacı bakımından da bir farklılık söz konusudur. Tasarıya göre fail, şantaja, bir imza veya sırrın elde edilmesini, kendisine bazı maddi yararın veya değerlerin veya herhangi bir malın teslimin sağlamak maksadıyla gerçekleştirmelidir. Yürürlükteki kanunda para veya diğer bir yarar sağlamak şeklinde belirtilmiş olan saik, Tasarıda sınırlandırılmış ve bu suçla daha ziyade malvarlığının korunmak istendiği gibi bir izlenim oluşturulmuştur. Kanaatimizce Tasarıdaki düzenlemeye göre suçun mukayeseli hukuktaki diğer kanunlarda olduğu gibi malvarlığı aleyhine işlenen suçlar arasında düzenlenmesi yerinde olacaktır.